

ב"ה

סוכות

'לא טעמנו טעם שינה'

לישון בעמידה

"תניא אמר ר' יהושע בן חנניא כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו, כיצד, שעה ראשונה תמיד של שחר, משם לתפלה, משם לקרבן מוסף, משם לתפלת המוספין, משם לבית המדרש, משם לאכילה ושתיה, משם לתפלת המנחה, משם לתמיד של בין הערביים, מכאן ואילך לשמחת בית השואבה", ופריך, "איני, והאמר רבי יוחנן שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר" (שנשבע לשוא . . על דבר שאי אפשר), ומשני, "אלא הכי קאמר, לא טעמנו טעם שינה, דהוּוּ מנמנמי אכתפא דהדדי"¹.

תיאור זה הוא לא רק בנוגע לשעות שבהם חגגו שמחת בית השואבה, אלא כולל את כל משך היום – מהתחלת היום, "שעה ראשונה תמיד של שחר" (שהרי "בקדשים לילה הולך אחר היום"²), ועד לסיומו בשמחת בית השואבה שהיתה לאחרי תמיד של בין הערביים, ולא עוד אלא שכולל את כל הימים שבהם חגגו שמחת בית השואבה. ותוכן התיאור הוא – הפלאת העובדה שבמשך ימים אלו (ששה או שבעה ימים³) "לא טעמנו טעם שינה".

...ויש לבאר תחילה תוכן דברי ר' יהושע בן חנניא אודות הפלאת העובדה ש"לא טעמנו טעם שינה".

ובהקדמה:

¹ סוכה נג, א (ובפרש"י).

² חולין פג, סעי"א. וש"נ.

³ ראה תענית ג, א.

גם בעת השינה הרי האדם הוא חי כמו בעת שהוא ער, ולא עוד אלא ש"אדם מועד לעולם כו' בין ער בין ישן"⁴, היינו, שגם בעת השינה חלים עליו הדינים הקשורים עם ענין הרצון, שבגלל זה אינו נחשב לאנוס או שוגג, אלא מזיד;

החילוק בין "ישן" ל"ער" הוא איפוא בנוגע לכחות השכליים⁵ – שבשעה שהוא ער, הנה (אם הוא רק ראוי לשם "אדם", ש"מותר האדם מן הבהמה" הוא בענין החכמה והשכל, אזי) כח השכל הוא המנהיג את כל עניניו; ואילו בשעה שהוא ישן, אזי כח השכל הוא רדום, ואילו אברי העיכול שתפקידם הוא לעכל את המאכל והמשקה להיות דם ובשר כבשרו – הנה דוקא בעת השינה פועלים הם פעולתם באופן טוב וחזק יותר, ומתוך מנוחה, ללא בלבולים מצד ענין השכל כו'.

וכמו כן מתבטא החילוק בין "ער" ל"ישן" בנוגע לחוש הראיה, - שקשור גם עם ענין השכל, שלכן נקראים חכמים בשם "עיני העדה"⁶, כיון שהם אלו שמנהיגים את כל העדה על פי השכל שלהם. וכמו שנתבאר לעיל בהמאמר⁷ שענין הראיה שבעין הוא חיצוניות החכמה. וכמובן גם בפשטות, שכאשר העין פתוחה אזי יכול האדם להזהר מכמה ענינים, מה שאין כן הסומא שחשוב כמת⁸, בכ"ף הדמיון, כי, אף שבכללות הוא אדם חי, הרי חסר אצלו כל ענין ההבחנה היכן נמצא דבר שמהוה סכנה עבורו, והיכן נמצא דבר שהוא טוב עבורו - כי, בנוגע לחוש השמיעה, הרי גם בעת השינה פתוחה האוזן כמו שהיא פתוחה בעת שהוא ער, ועל דרך זה בנוגע לחוש המישוש, חוש הריח, וגם חוש הדיבור (שהרי יכול לדבר מתוך שנתו); ורק חוש הראיה אינו פועל פעולתו בעת השינה.

ונמצא, שהחילוק בין "ער" ל"ישן" הוא בענין השכל, כולל גם חיצוניות השכל, ענין הראיה – שאינו פועל פעולתו בעת השינה.

וזהו גם שענין השינה מתבטא בכך שהאדם הוא במצב של שכיבה (כאשר השינה היא כדבעי בכל הפרטים), שזהו גם חילוק עיקרי בין ער לישן: כאשר האדם עומד – אזי ציור הגוף הוא באופן שהראש הוא למעלה, והרגל (וכן אברי העיכול הם) למטה.

⁴ ב"ק כו, סע"א (במשנה). וש"נ. וראה המשך תער"ב ח"א ע' צא.

⁵ ראה תו"א לך לך יב, ג. ובכ"מ.

⁶ שלח טו, כד. שהש"ר פ"א, טו (ב). וראה תניא אגה"ק סי"ד (קכ, ב). סהמ"צ להצ"צ מצות קידוש החודש פ"ב (דרמ"צ ע, א). ובכ"מ.

⁷ ד"ה חסידים ואנשי מעשה דיום ב' דחג הסוכות פ"ו (לעיל ע' 33).

⁸ נדרים סד, ב. וש"נ.

וענין זה (ציור הגוף בחיצוניות) מורה על המצב בפנימיות וברוחניות הענינים אצל איש הישראלי (ומצד ענין הבחירה נעשה כן גם בכללות מין האנושי)⁹ - שהנהגת האדם ("נעשה אדם בצלמנו כדמותנו"¹⁰) צריכה להיות באופן שהשכל שבראש הוא למעלה מכל הענינים, והיינו, שהמוח שליט על הלב ועל כל האברים¹¹.

אבל כאשר האדם ישן – שאז כח השכל (וכן חיצוניותו, כח הראיה) מפסיק לפעול – הרי זה מתבטא גם בציור הגוף, שהראש הוא במצב של שכיבה, שאז הוא בשוה עם הרגל.

על פי זה מובן החידוש וההפלאה בעובדה ש"לא טעמנו טעם שינה":

ענין השינה – הוא אמנם דבר המוכרח מצד טבע האדם, כמו שאר הענינים שנטבעו ונקבעו באדם (על דרך דברי הגמרא¹² "ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלשה כמלאכי השרת שלשה כבהמה כו"), שאי אפשר לשנותם מכל וכל (עד שיבוא הזמן שיתבטל הטבע כו'), שלכן, "שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר", כיון שזהו "דבר שאי אפשר" (כנזכר לעיל סעיף א),

אבל אף על פי כן, יכולים לפעול שתהיה השינה בצמצום הכי גדול – באופן ש"לא טעמנו טעם שינה, דהו מנמנמי אכתפי דהדדי". הפירוש הפשוט ד"טעם שינה" הוא – שהשינה היא באופן של עריבות, שזהו כאשר האדם שוכב על המטה, באופן שהראש הוא בשוה עם הרגל, שאז נהנה הגוף מן השינה; יש לו "טעם" – בהשינה,

מה שאין כן כאשר "מנמנמי אכתפי דהדדי" – הרי גם באותם רגעים שמנמנם, הרי זו שינה טרופה ומיוגעת, שאין בה "טעם"; זוהי שינה בעמידה, שתוכנה הפנימי והרוחני הוא – שאפילו בעת השינה נמצא הראש למעלה והרגל למטה, היינו, שהמוח שליט על הלב וכל האברים. כלומר: למרות שאי אפשר לשלול ולבטל את השינה לגמרי, מכל מקום, יכולים לפעול בה שינוי – שתהיה במצב של "עמידה", בהמשך למצב האדם בהיותו ער, שהמוח שליט על הלב ועל כל האברים.

...וזהו ש"אמר ר' יהושע בן חנניא כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה . . לא טעמנו טעם שינה".

עיקר ענינה של שמחת בית השואבה – שזמנה היה (לא ביום, אלא) בלילה דוקא – שמבטלת את החסרון והגרעון שבענין השינה, כך, שגם כאשר עומדים להסתיים שלשה ימים, ובהכרח שיהיה אצלו איזה ענין של

⁹ ראה סה"מ תרנ"ו ס"ע שיט (ובשוה"ג שם).

¹⁰ בראשית א, כו.

¹¹ תניא פי"ז. ובכ"מ.

¹² חגיגה טז, א.

שינה, הרי זה באופן ש"לא טעמנו טעם שינה", כיון ש"מנמני אכתפי דהדדי", שעושה זאת באופן שעומד על רגליו, כך, שהראש הוא למעלה, היינו, שהמוח הוא השליט על כל עניניו.

וענין זה נפעל על ידי שמחת בית השואבה: ענינה של שמחה – שפורצת גדר¹³. וכיון ששמחת בית השואבה היתה שמחה גדולה ביותר, פעלה השמחה פריצת כל גדרי האדם – להוציא אותו מהכלל ד"שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר", ולהביאו למעמד ומצב שלמרות שמוכרח בענין של שינה, לא יהיה אצלו ענין השינה כפי שהוא מצד טבע הגוף באופן שפועל חסרון וגרעון בהגוף (שהראש נעשה בשוה עם הרגל), אלא באופן שנשארת אצלו שליטת המוח על הלב כמו בשעה שהוא ער.

קטע משיחת אור ליום ג' דחול המועד סוכות, י"ט תשרי, רשימת השומעים בלתי מוגה.

תו"מ ה'תשכ"א ה"א ע' 52.

¹³ ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח זוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במזמבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"י ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צבי"ה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה